

„החמצת לבון“ של חגי אשר * הגראפומניה
וההרמוניה של פועה שליוֹתורן * הביקורת הקטלנית של חיים
נחמן ביאליק על „הדיבוק“ * מאזני צדק נוסח מאיר ויזלטיר

תיעוד

שיכתוב היסטוריה

החודש לפני 25 שנה ביצעה קבוצה של יהודים מצריים, שגוייסו על-ידי המודיעין הישראלי, שורה של פעולות חבלה בקאי־היר ובאלכסנדריה, המוכרות עד עצם היום הזה כעסקי־הביש. החודש בבלב־לאור, בי אחרון של 15 שנה, אחד מספיתיה של הפרשה, תחת הכותרת מי נתן את ההר? ראה, פריעטו של הכתב חגי אשר.

בי 312 עמודים אין המחבר מצליח לתת תשובה חריג־שמעית על השאלה: מי נתן את ההוראה? והי החמצה של סיפור מרתק, החמצת ההיסטוריה, האמת, התקור־פה — מעשי־ידינו של חסיד מושבע של דויד בן־גוריון, שלא השכיל להתעלות מעל למרידות, כפי שעשה מורו ורבו,

רחוב הישראלי אחרי המהפך של 1977 — שרפי ההיסטורית הגיעה לשילטון הן בי־ממשלה (דיין) והן באופוזיציה (פרס). דור מה כי קונספציה מעוותת זו הופכת תורה ודור במהלך פירושי־פענוחו של אשר את הפרשה, תוך עשיית שרירים של היסטוריון ופוסק־אחרון, ושיכתוב חריג־ידי של ההיסטוריה הפוליטית של ישראל.

הספר, שהתפרסם באיחור, הפך אנאכרוניזם והצטרף לשורה ארוכה של גירסות שונות: גירסת משה שרת (יומני שרת), גירסת נאשמי קאהיר (חיבצע טוזאנה), גירסת סת אברי אלער (האדם השלישי) וגירסת השופט יצחק אזולאי (בזכרונותיו).

תיאטרון

„דיבוק“ צא

בימים אלה מועלה על קרשי התיאטרון הלאומי הבימה במיסגרת תוכניתו ה־שנתית ובמיסגרת הפסטיבל הישראלי, מחזהו האידי של ש. אנסקי „דיבוק“, בגיור סתו האמריקאית של ג'וזף צ'ייקין, ובי־תרגומו של המשורר יהודה עמיחי.

המחזה תורגם בעבר בידי משורר אחר: חיים נחמן ביאליק הלאומי. כאן אולי המקום להביא כלשונם את דבריו של ביאליק על „דיבוק“ ועל מחברו, כפי שסיפ־רם בשיחה על הבימה בחוג הבימה בירו־שלים, בכ"ט ניסן תרצ"ג. הדברים ראו אור בספר דברים שבעל פה (הוצאת דביר, תרצ"ה):

והנה גרם לי מזלי להתגלגל למוסקבה לפני צאתי לחו"ל כדי לבוא לארץ־ישראל. כבר מרחוק שמעתי נפלאות על מעשי „הבימה“, סיפרו כי יש שם קבוצה המכונה תיאטרון בשם „הבימה“ והיא נחשבת לי־סטוריה של התיאטרון האמנותי המוסק־באי. ותיאטרון זה היה באמת תיאטרון אמנותי, אולי התיאטרון האמנותי ביותר שבכל העולם כולו. „הבימה“ היא סטוריה על־ידי אותו התיאטרון האמנותי. עומדים בראש „הבימה“ גם סטאניסלבסקי — הוא היה המדריך, המשפיע, מורה הדרך — וגם איזה גוי ארמני, ווכטננוב, ועוד כמה דומה שני גויים. שלושה גויים התרועעו בכטן „הבימה“ הגדול מהם היה ווכטננוב. הם הכינו את „הדיבוק“, ולצורך

חגי אשר

מי נתן את ההוראה

„העסק הביש“
פרשת לבון
והתכרות בן־גוריון

כרסום ראשון של מסכת הפרשה הגדולה

תיק־מוסמכים עבה
עסק־ביש

לפחות כמה פעמים בחייו. לעומת זאת הש־כיל חגי אשר להפוך את „דיבוק“ הקרוי „הפרשה“ לתיק־מוסמכים, בכריכת קרטון עבה, שהמעייין בו מאבד את חוט המחשבה וההגיון, התיאור והזמן, בתיקוה שיגלה בכסוף מי נתן את ההוראה?

חגי אשר, שחיבר את הספר בשנת 1964, בפקודתו של בן־גוריון, הפך בגבבת עמיר די הספר את פנינחם לבון לנבל (אין כור־חב שורות אלה גורם שלבון היה צדיק, וגם לא צדיק בדורותיו), ואת ראשי ומני־היני מפא"י ההיסטורית (משה שרת, לוי אשכול, גולדה מאיר וזלמן ארן) לנבלים המורדים במורם וברבם (ב'1960) תוך שהם חוסמים את הדרך ל־ירושיו מטעמו, משה דיין ושימיעון פרס. כאן המקום להעיר, כי במהלך קרי־את הספר נוצר הרשם, שחגי אשר ארמץ לעצמו קונספציה הומוריסטית שרווחה בי־

* חגי אשר — מי נתן את ההוראה, העסק־ביש, פרשת לבון והתפתרות בן־גוריון; הוצאת עידנים; מהדורת ידיעות אחרונות; 312 עמודים.

פּרַח־מְשׁוּרֶרֶת

גראפומניה

תועבות רבות לה לשירה הישראלית. הגדולה שבתועבות השירה הישראלית היא תועבת הגראפומניה, האוכלת כל חלקה טובה. הדגמה מדהימה של תועבת הגרא־פומניה הציג בפני קוראיו ירושלים, כתבי־עת צנום וחדש, תמוה בהצדקתו, המאגד תחת כנפי שלינתו ועורכיו (המחנך י. אלירז ואי־שירת פנינחם פלאי) את כלל גראפומני ירושלים הבירה, עליהם נימנים הווינקלרים, הישיים, האלירזים ושאר הפלאים והניפלאות. כל אלה, שמוה שנות דור נסתתמו בפניהם אפשרויות הפירסום בכתבי־העת לספרות ובשנתוני־הספרות.

מייצג נאמן לגראפומניה שירית וירושלמית זו הוא שירה (כביכול) של הגב' פועה שליוֹתורן, שלמרות גילה המתקדם פירסמה בירושלים שיר שרמתו כרמת פרח־משוררת. שיש שיש בכוחו להביא לידי נבילה את הפרח, שהגב' פועה נוהגת לתקוע בינות לשערותיה (ראה תמונה).

להלן שירה של פועה שליוֹתורן הרמוניה של בוקר:

פועה שליוֹתורן
סינדרלה בתימין

הרמוניה של בוקר
בקפה לאנדטמאן.
הרמוניה של בוקר —
ממול — הבורגטאטר —
שוקק, עצום עניינים.
בקפה לאנדטמאן
מראות בדולח
כורסות קטיפה
ועל השולחן —
עיתון בן־יומו
מדיף אותיות לחות.
מסביב הכל כמו ב'1875,
הכל כמו פעם
ובעיתון וינאי
חדשות נובמבר '1975,
נובמבר צעיר,
ולקינוח — פרפרת
של כוכבת —
"סינדרלה בתימין מתגרשת!"
אתה מניד ראשך
אני מעט נירגשת
אומרת: היא תשוב,
היא תשוב סינדרלה,
לא אל אפר הכיריים,
היא תשוב לבעלה
תשובה שלמה.
מתוך ספר האורחים
שותקים מחייכים,
אמרך קלמן
ותומס מאן —
אורחים של כבוד
בטרקלין הקטיפה,
ומרלינה עם פני המלאך־הכחול
ופאליקס סאלטן
עם במני ופאלינה

מטיילים ביער —
בטרם שריפה
ושינו גומעים קפה
שותקים, מחייכים,
חותמים בספר האורחים.
על הקיר כתובת: —
אדם / חווה,
רק עוד גמיעה
עוד מבט במראה.
חותמים בנשיקה
יוצאים.
הרמוניה של בוקר.

שאחווה את דעתי על מעשה ידיו. אמרתיו לו בפני הקהל: יש לי רושם שאתה כ־מאסף של פולקלור חיוזת על כל האשי־פתות, ליקטת משם שכרו פולקלור ועשית מעשי חיים שמצדק מיתורני של כל מיני בגדים כל מיני משליות, תופר אותן ועושה שמיכת צבעוני... ואמרתיו לו עוד בדרך הלצה: מה זה פולקלור? מה ההבדל בין פולקלור ליצירה לאומית? הרי גם בפול־קלור יש יצירה, אבל יצירה לאומית גדול־לה, אמיתית, היא בכחינת בשיר ודם; פולקלור — זהו בכחינת ציפורניים ו־שערות. גם הן חלק מן הגוף, ועקירתן ודאי נורמת לו צער וכאב, אבל קציצתן — אין בה משום כאב לגוף, אדרבה, כל מה שגדלות ורבות, הן מכבדות על הגוף וטעונות מזמן לזמן קציצה והפחתה. תפי־פירת שיער ונטילת ציפורניים מערב שבת

זה המציאו אלי לתרגום עברי את „הדי־בוק“ ברוסית ובאידית מאנסקי, עליו ה־שלום. גם אנסקי עצמו, שנודמן או לא־ירסה, ביקש ממני רחמים שאתרנם לו־את „הדיבוק“: מוכבטח לו שיעלו אותו בתי־אטרון של סטאניסלבסקי ברוסית, אבל, אימר הוא יש במוסקבה גם קבוצה עב־רית. הם רוצים להעלות את המחזה גם בעברית. לשם זה הוא מבקש תרגום.
אומר לכם את האמת, כלי אמונה יתרה וכלי השק רב ניגשתי לרכר. עשיתי את רצוני מתוך ירדות. פעיני לא מצא ה־מחזה הזה הן ביותר. לא כחדתי זאת מעם המחבר עצמו. הוא הקריא את המחזה בי־קייב לפני קהל, ומשנודמתי לשט ביקש

חיים נחמן ביאליק
לנוע על האשפתות

* בדומה לישראלים רבים, מפגינה גם הגב' שליוֹתורן בורות באשר לדמותו של פאליקס סאלטן (1869—1945), מחברו של באמבי. סאלטן נודע בווינה כמבקר תתי־אטרון השנון של הגויה פרייה פרסה (כתב אחר בעיתון זה: תיאודור הרצל) וכמחב־רם של עשרות ספרים פורנוגרפיים.

* לפי אוצר הלשון העברית ליעקב כנעני: שארית, מה שהחייט לוקח לעצמו, בלא דעת בעלים, מן האריג שנותר לאחר תפירת הבגד.